

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaee, 1661

37 Hęc prohibet legere gentilia metra sacrarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

Fontificis opera, ut aut a Deo dicat, legendo scripturas divinas, & scriptis meditando; aut populum doceat. Sed illa doceat, quia a Deo ipse didicerit, non ex proprio corde, vel humano sensu, sed quia Spiritus sanctus docet. Est & aliud opus, quod facit Moyses: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid a facit? orat, & donec ille orat, vincit populus eius: si relaxaverit, & dimiserit manus, populus eius vincitur, & fugatur. Oret ergo & sacerdos ecclesie indefinenter, ut vincat populus, qui sub ipso est, hostes invisibiles Amalechitas, qui sunt demones impugnantes eos, qui volunt pie vivere in Christo.

¶ Hieronymus in *Genesi* ex B. Hieronymo, & extat in *Homilia 6. Origenis in Leviticum*: quia quidem Homilias cum aliis multis B. Hieronymus Latinis fecit: sed ita, ut vox qua que derivatur, verba transferret. Quod ipsemet ad Theophilum epist. 67. ad Vigilantium epist. 72. & in *Prologo lib. 2. in Michaeam* professus est. At prosequatur Gratianus ea, quae sunt Origenis, Hieronymi nomine citat, vel quia praecipue ecclesiae doctorum auctoritas manus pondus habet, vel quia Hieronymus eo, quo dictum est, modo vertendo, peni sua fecerat.

DISTINCTIO XXXVII.

¶ Ed quatinus, an secularibus literis oporteat eos esse eruditos. De his ita scribitur in concilio Cartagin. IV. cap. 16.

C. I. ¶ Libros gentiliū non legat

Episcopus & gentiliū libros non legat: haereticorum autem, pro ne effratis, aut tempore.

C. II. ¶ Reprehendantur sacerdotes, qui an-

si Evangelii comœdias legunt.

Item Hieronymus ad Damasum Papam de suo prodigio epist. 144.

¶ Sacerdotes a Dei omnibus Evangelis & prophetis videmus comœdias legere, amatoriam bucolicorum versuum verba canere, Virgilium tenere, & id quod in praesentis necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.

C. III. ¶ In vanitate & obscenitate sensus ambulans, qui secularibus disciplinis occupatur.

Idem ad cap. 4. epist. ad Ephesios, lib. 2. comment.

¶ Nonne vobis videtur in f vanitate sensus, & obscenitate mentis ingredi, qui diebus, ac noctibus dialectica arte torquentur? qui Phisycus percurator oculos trans caelum levat, & ultra profundum terrarum, & abyssi g, in quoddam innare demergitur: qui jambum ferit i? qui tantum b metrorum sylvam in suo studioso corde distinguit, & congerit? & (ut ad alteram partem transeam) qui divitias per fas, & nefas quaerit? qui adulari regibus, haereditates captat alienas, & opes congregat, quas in momento, cui sit relicta, inhorat? ¶ Ferit? Ance legibatur, jambum ferret. In origina- li autem impresso est, jambum struit. Emendatum vero est ex antiquo Gratiani exemplari. Nam Terentianus de Lambis sic scribit.

Lambis ipse sex enim locis manet, Et inde nomen inditum est senario; Sed ter feritur, hinc trimetris dicitur, Scandendo binos quod pedes conjungimus. At de eadem senarius sibi dicitur lib. 1. Etymolog. cap. 37. ait: hos Graeci, quia geminos ferunt, trimetros dicunt.

a Exod. 17. b al. demiserit. c Anselm. lib. 7. cap. 207. durch lib. 1. c. 91. Ivo part. 4. cap. 160. & part. 5. cap. 157. Pam. lib. 2. cap. 130. Polyb. lib. 4. tit. 7. d Ivo part. 4. c. 162. Pam. l. 2. cap. 131. e al. tenere in manibus. f Epist. 4. g al. abyssus quod- dam innare demergit. h al. truitum.

C. IV. ¶ Qui scripturas sacras male intelligit, vel faculari sapientia abutitur, vana in- brianus & sicera.

Idem lib. 9. ad cap. 25. Epist.

¶ Vno inebriantur, quando scripturas sanctas male intelligunt, atque pervertunt: sicera, quando faculari abutuntur sapientia & dialecticorum tendiculis, quae non tam vinetula a sunt appellanda, quae cito pereunt, atque umbrae quaedam, & imagines, quae cito pereunt, atque solvuntur. Idem h. ¶ Secundum tropologiam plei- doprophetas eos debemus accipere, qui aliter scriptu- rarum verba accipiunt, quam Spiritus sanctus sonat, & di- vinos eos, qui conjectura mentis lux, incerta futurorum, quasi vera pronuntiant, absque divinatorum auctoritate, verborum. Idem c. ¶ Quicunque scripturas non ita intelligit, ut rei veritas habet, nam acerbam com- dit.

C. V. ¶ Reprehendantur Episcopi, qui sicut suos facularibus erudunt li- 101.

Idem lib. 3. ad cap. 6. epist. ad Ephes.

¶ Legant a Episcopi, atque presbyteri, qui filios suos se- cularibus literis erudunt, & faciunt illos comœdias legere & mimorum turpia scripta cantare, de ecclesiasti- cis profertantur sumptibus eruditos. Et quod in corbonam, pro peccato virgo, vel vidua, vel totam substantiam suam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in Calenda- minus grammaticus, & orator, aut in sumptus dome- sticos, templi hipes, aut in fordidam scaeta convertit. He- li & sacerdos ipse sanctus fuit; sed quia filios suos non erudit in omni disciplina & correctione, supinus cecidit, & mortuus est.

C. VI. P A L E A.

[Item ex responsione Hadriani i Papae ad Car- thag. cap. 49.]

¶ Mrem f vim venenorum g suorum in dialectica disputatione constituunt haereticis, quae, philoso- phorum sententia, deficiunt non affruendi vim habe- re, sed studium destruendi. Sed non in dialectica com- placuit Deo saluum facere populum suum. Regnum e- nim Dei in simplicitate fidei est, non in contentione ser- monis.

¶ Hadriani] Hoc caput antea tribuebatur Urbano. Sed eum scripto Hadriani de imaginibus ad Carolum Magnum, c. 49. & inde emendatum est. Eundem vero habentem apud B. Ambro- sium lib. 2. de fide ad Gratianum. Inper. cap. 3.

C. VII. ¶ B. Hieronymus ab Angelo verbe- ratur, quia Ciceronis libros le- gebat.

Item Rabanus de presbiteria Ecclesiastica.

¶ Legimus h de beato Hieronymo, quod cum libros legeret Ciceronis, ab Angelo est correptus, eo quod vir Christianus, paganorum figmentis intenderet.

Hinc etiam filius ille prodigus in Evangelio i reprehenditur; qui de stitque, quas porci manducabant, ventrem suum replere cupiebat. ¶ Hinc etiam Origenes i cinipes & ranas, quibus Aegyptii sum percussu, ranam dialectica- rum garrulitatem, & siphistica argumenta intelligi. Ex quibus omnibus colligitur, quod non est ab ecclesiasticis sa- cularibus literarum quaerenda peritia. Sed contra legitur, quod Moyses k & Daniel l omnia scientia Aegyptiorum & Chal- daeorum erudit fuerunt. Legitur m etiam, quod praecipii Do-

a al. tendicula b Hier. l. 1. ad c. 29. l. 1. c Hier. l. 6. com- ment. ad c. 37. l. 1. d Ivo p. 4. c. 166. e 1. Reg. 2. f Ivo p. 4. c. 29. g al. in ventrem. h Ex Hieron. ad Eusebium de custodia virg. Ivo p. 4. c. 164. Pam. l. 2. c. 131. i Luc. 15. k Ad 17. l Dani. m Exod. 16. & 17.

minus filius israel, ut exspoliarent Aegyptios auro & argenteo, moraliter instructi, ut sine auro sapientia, sine argento eloquentia quod pietas invenirentur, in usum filiosque eruditionis vertantur. ¶ In Levitico a etiam primitias 2. molli, id est, dulcedinem humana eloquentia, Dominus jubetur offerre. ¶ Magi b quoque, tria munera obant intellegit. Denique (ut in expositione Philonii) Cassiodorus restatur omni splendor rhetorica eloquentia, omni modus poetica lectionis, qualesque varietas decora pronuntiationis a divinis Scripturis sumptis exordium. ¶ Hinc & Ambrosius ait super epistolam Cassiodorus. [Omnia ratio scientia sapientia, vel terrae creatura, in eo est, qui est caput eorum & auctor: ut qui hunc vocat, nihil ultra querat, quia hic est perfectio virtus & sapientia, quod quid alibi queritur, hic perfecte invenitur. In Daniele & Salomone offendit infidelibus se totius auctorem sapientia. Quod infideles non putant, quia non legunt in Evangelio, & Prophetis Astrologiam, Geometriam, & alia iustitiam: quia ideo despecta sunt a nostris, quia nihil valent, ad salutem, sed mittunt in errorem, & dum his student, curam animae non habent. Quae vero Christum vocat, ista facient sapientia & scientia invenit, quia id vocat, quod utile est.]

- 1 ¶ Origenes] In Homilia ad cap. 7. Exodi, raras quidem comparat poetas, cunctosque autem dialecticos.
- 2 ¶ Primitias] Levitico c. 2. prohibetur fermentum, ac mel ad offerri in sacrificio Domini: primitia tamen eorum jubetur offerri, sed non super altare imponi. Ubi in glossa ordinaria mel exponitur gentis eloquentia, ab Ilychio autem paganorum doctrina, cuius primitia ad imitationem B. Apostoli Pauli possunt Deo offerri.
- 3 ¶ Cassiodorus] In prologo Philonii, c. 11. & sequenti multis verbis Cassiodorus divina Scriptura eloquentiam explicat, & commendat. Sed quo offerri in principio explanationis Psal. 6. vult de videntur his, quae nunc referuntur, convenit.
- 4 ¶ Ambrosius] Ex B. Ambrosii principio expositionis c. 2. epistolae ad Cassiodorus summam collecta sunt referuntur, in glossa ordinaria, & ab Anselmo ad idem caput secundum, cuius Anselmi verba, Gratiani verba magis per se sunt similia.

C. VIII. ¶ Non prohibeantur clerici saeculares literas legere.

Hinc etiam Beda lib. 2. Rerum, c. 9. in Samuele allegorice exponitur.

Tribat e acumen legentium, & deficere cogit, qui eos a legendis saecularibus literis omnimodo adhibet prohibendos, in quibus a si qua inventa sunt utilia, quasi sua sumere licet. Alioquin nec Moyses, & Daniel sapientia, vel literis Aegyptiorum patenter erudiri, quorum tamen superstitiones simul & delicias horrebant. Nec ipse magister gentium aliquot versus poetarum suis vel scriptis indidisset, vel dicitis.

2 pars. Cur ergo legi prohibentur, quae tam rationabiliter legentia probantur? Sed saeculares literas quidam legunt ad voluptatem potius, & verborum ornatum delectati: quidam vero ad eruditionem eas addiscunt, ut erroris gentium legendis deservent, & ut illis, quae in eis inveniantur, ad usum sacrae eruditionis deventi convertantur. Tales sanctissimi saeculares literas addiscunt. Unde B. Gregorius quendam Episcopum non reprehendit, quia ea dicerat, sed quia contra episcopale officium pro lectione Evangelicae, Grammaticae populo exponeret.

C. IX. ¶ Saeculares literae legendae sunt, ne ignorentur.

Hinc etiam Ambrosius scribit super Lucam in explanatione proximi.

a Levit. b Mat. 2. Rab. ad hunc locum Mat. c Ivo p. 4. c. 1. d. al. quibus ubique inventa milia. e Ivo p. 4. c. 1. f. 1. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

Legimus a aliqua, nec negligantur i, legimus, ne ignoremus, legimus, non ut teneamus, sed ut repudicemus.

1 ¶ Negligantur] Sic etiam in Pammonia, sed in originali, & in uno Gratiani manuscr. ne legantur. Ibi enim agitur de Iudeo evangelio. Sed non est imitatio de glossa.

C. X. ¶ Grammatica legentibus est, ut per eam facere Scripturas intelligent.

Item Hieronymus ad cap. epistolae ad Titum. Si quis quis artem grammaticam novit, vel dialecticam, ut rationem recte loquendi habeat, & inter falsa & vera diiudicet, non improbamus i. ¶ Geometria quoque, & Arithmetica, & Musica habent in sua scientia veritatem: sed non est scientia illa, scientia pietatis. Scientia pietatis est, nosse legem, intelligere prophetas, Evangelio credere, Apostolos non ignorare. ¶ Grammaticorum 2. autem e doctrina etiam potest proficere ad vitam, dum fuerit in meliores usus assumpta.

1 ¶ Non improbamus] Absint ista duo voces ab originali. Exponit enim B. Hieronymus verba illa ex principio epistolae ad Titum, & cognitionem veritatis, quae est iuxta pietatem, ista scripsit. Est plane veritas, quae non habet pietatem: & si quis grammaticam, &c.

2 ¶ Grammaticorum] Hinc non B. Hieronymus, sed Iheronimus lib. 3. de summo bono, c. 13. ex quo citat Ivo.

C. XI. ¶ Exemplo Danielis probatur non esse peccatum saecularibus literis erudiri.

Item Hieronymus in cap. 2. Danielis.

Qui de mensa Regis, & de vino potus eius non bibunt e comedere, ne polluantur, nisi qui ipsam sapientiam, atque doctrinam Babyloniorum scirent esse peccatum, nunquam acquiescerent discere, quod non licebat. Discunt autem, non ut sequantur, sed ut iudicent, atque convincant: quomodo si quippiam ad versus mathematicos velit scribere imperitus mathematicus, si sui pateat: & adversus philosophos disputans, si negent dogmata philosophorum. Discunt ergo ea mente doctores Chaldaeorum, quae & Moyses f. omnem sapientiam Aegyptiorum didicerat. Item g. ¶ Si quando cogitatur literarum saecularium recordari, & aliqua ex his discere, quae olim omnibus, non nostris est voluntatis, sed, ut ita dicam, gravissima necessitas, ut probemus ea, quae a sanctis prophetis ante secula multa praedicta sunt, tam Graecorum, quam Latinorum, & aliarum gentium literis contineri.

C. XII. ¶ Magister, & doctores Episcopi continentur in locis consuetudinibus.

Item ex synodo Eugenii & Papae II.

De his quibusdam locis ad nos referunt, neque magistris, neque quae curam inveniri pro studio literarum idcirco in universis Episcopis, subiectisque plebibus, & aliis locis, in quibus necessitas occurrerit, omnino cura, & diligentia adhibeatur, ut magistri & doctores constituantur, qui studia literarum, liberaliumque artium dogmata ad fidem doceant, quia in his maxime divina manifestantur, atque declarantur mandata.

1 ¶ Eugenii] Apud Anselmum citatur ex synodo habita Roma in consilio Laterani a Beato [In Polycarpo eodem modo, & additur nomen Eugenii: ex quo etiam citat Ivo. Inventionem vero est in synodo Eugenii Papae II. & in synodo Leonis IV. quarum synodorum, ut alibi dictum est, exemplaria sunt in Vaticana bibliotheca. In indice veterum synodorum Gregorius VII. Roma habita, talia quaedam capitula haec ponitae summa, ut omnes Episcopi artes literarum in suis ecclesiis doceri faciant.

a Pamm. l. 2. c. 134. b Pamm. l. 2. c. 135. c Ivo p. 4. c. 1. d. Pamm. l. 2. c. 136. d Poly. l. 4. c. 117. e non vult. f orig. & Poly. & sic deinceps. g Act. 7. h Hieronymus in prolog. in Dan. i Ivo p. 4. c. 1. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.

C. XIII. *¶* Auctoritatis gentium, oram vanitas revidetur, atque convincitur.

Item Augustinus contra Faustum Manicheum, lib. 9. cap. 11. a

Si quid veri de Deo Sibylla, vel Orpheus, aliive gentium vates, aut philosophi prædixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam. Quantum enim distat de Christi adventu inter prædicationem Angelorum, & confessionem demoniorum; tantum inter auctoritatem prophetarum, & auctoritatem sacrilegiorum.

C. XIV. *¶* Ad intelligentiam sacrarum Scripturarum, secularium peritia necessaria ostenditur.

Item Clemens Papa I. epist. 5. ad suos discipulos.

Elatum est nobis, quod quidam in vestris partibus commorantes, adversantur sacris & doctrinis; & prout eis videtur, non secundum traditionem patris, sed juxta sensum suum, docere videntur. Multas enim quidam, ut ad invicem, vestrarum partium ingeniosi & homines, ex his, quæ legunt, verisimilitudines capiunt. Et ideo diligenter observandum est, ut lex Dei cum legimus, non secundum propriam ingenii intelligentiam legamus, vel doceatur. Sunt enim multa verba in scripturis divinis, quæ possunt trahi ad eum sensum, quem sibi unusquisque sponte præsumpt; sed fieri non oportet. Non enim sensum, quem extrinsecus adulteris, alienum, & extraneum de eis quaerere; aut quoquo modo ipsam scripturam auctoritate confirmare; sed ex ipsis scripturis sensum capere veritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiam differere scripturarum, qui cum a majoribus secundum veritatem sibi traditam servavit, ut ipse possit ea, quæ rectè suscepit, competenter asserere. Cum ex divinis scripturis integram quis, & firmam regulam veritatis susceperit, absurdum non erit, si aliquid etiam ex eruditione communi, ac liberalibus studiis, quæ ferè in pueritia attingit, ad assertionem veri dogmatis conferat: ita tamen, ut ubi verba didicerit, falsa & simulata declinet.

C. XV. *¶* Quare prohibetur Christianis poetica figmenta legere.

Item Ildorus in lib. 3. sententiarum de summo bono, cap. 13.

Deo si prohibetur Christianis figmenta legere poetarum, quia per oblectamenta inanium fabularum, meatem excitant ad incontinentiam libidinum. Non enim solum thura offerendo, demonibus immolatur, sed etiam eorum dicta libentius capiendo.

¶ pars. Ut itaque ex præstitis appareat, imperitia & sacerdotibus semper esse debet adversa: quia cum per ignorantiam ecclesiæ h. aliquid dicitur præstare caperint, ambo in foras calcant: unde dicitur in Psal. 11. [Obscuretur oculi eorum, ne videant; & dorsum eorum semper incurva.] Cum enim obscurantur ibi, quæ prænot, ad ferenda onera peccatorum facti, sequentes inclinantur. Elaborandum est itaque sacerdotibus, ut ignorantiam a se quasi quandam pestem abiciant. Licet enim seruas k. nefasius voluntatem dominus sui, & non faciens, dicitur vapulare paucis, non tamen hoc de omnibus generaliter intelligitur. At enim apostolus 1. [Qui ignorat, ignorabitur.] Quod de eo intelligendum est, qui voluit intelligere, ut bene ageret.

C. XVI. *¶* Unde Augustinus ait in libro Quæst. veteris, ac novi Testamenti, quæst. 67.

a Sed ibi suspic. b ibid. 7. c al. sani. d secundam ingenium hominum] oris. e al. sensum extrinsecus alienum. f 1. cor. 4. c. 10. f. 1. cor. 13. cap. 17. g ex Gregan. l. 1. pastor. c. 1. h Martin. 1. i Psal. 11. k Luc. 12. Psal. 11. l. 1. cor. 14.

Non omnis ignorans immunis est a poena. Ille enim ignorans potest excusari a poena, qui a quo differet non invenit. Illis autem hoc ignoscere peccat, qui habentes a quo differet, operam non dederunt. Hujusmodi non licet ignorare: accipiant ergo veniam, si convertantur.

¶ Caput hoc in plerisque veteribus Gratiani exemplaribus conjunctum est superiori. Effavens responsio ad questionem, quam premisit B. Augustinus in verbis: Quid est, quod in carne positus Salvator ait: Pater ignosce illis, non enim sciunt, quid est, quod ignoscitur? maxime cum dicat Rex Abimelech ad Deum: Numquid gentem ignorantem perdes? Non omnis ignorans immunis est, &c. In extremo autem addita sunt nonnulla ex ipso beato Augustino, quo sententia fit integræ.

DISTINCTIO XXXVIII.

C. I. *¶* Unus itaque voluntaria ignorantia omnibus maxime fiti sacerdotibus est vitanda.

C. I. *¶* Sacerdotibus maxime ignorantia vitanda est.

Unde in concilio Tolet. iiii. cap. 24. legitur.

Ignorantia mater eunctorum errorum, maxime in sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sanctas Scripturas frequenter admonet Paulus Apostolus, dicens ad Timotheum d. [Attende lectioni, exhortationi, & doctrinae] & e. [semper permans in his.] Sciant igitur sacerdotes scripturas sanctas, & canones s. ut omne opus eorum in predicatione, & doctrina consistat: atque adhibent cunctos tam fidei scientia, quam operum disciplina.

C. II. *¶* Officium libellum ab Episcopo accipiant presbyteri, cum ordinantur.

Item ex eodem Toletan. iiii. cap. 25.

Quando presbyteri in parochiis ordinantur, libellum officium a suo sacerdote accipiant, ut ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant; ne per ignorantiam etiam in ipsis divinis sacramentis offendant. Cum vero ad Litanias, vel ad concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium celebrent, vel baptizent.

C. III. *¶* Inficitia sacerdotum nec excusatione digna est, nec venia.

Item Leo Episcopus ad clerum, & plebem Constantinopolitanam verbis, epist. 22.

Si in laicis vix tolerabilis videtur inficitia, quanto magis in iis, qui præstant, nec excusatione digna est, nec venia?

C. IV. *¶* Canones non licet sacerdotibus ignorare.

Item Celestinus universis Episcopis per Apuliam & Calabria constituit, epist. 3.

Nulli: sacerdotum licet canones ignorare, nec qui quam facere, quod patrum possit regulis obviare. Quæ enim a nobis res dignè servabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu, licentia populis permittitur, frangatur?

C. V. *¶* Quæ sint sacerdotibus necessaria ad discernendum.

a Luc. 23. b Gen. 20. c Burch. l. 2. cap. 100. lvo part. 3. cap. 202. Ansel. 1. 7. c. 14. d 1. Timoth. 4. e Ildorus inferius. f Concil. Arel. 4. c. 1. g Burch. lib. 2. cap. 7. Ansel. 1. 7. c. 13. lvo part. 3. cap. 23. h Ansel. lib. 2. cap. 219. Polyb. lib. 4. tit. 4. Burch. lib. 2. cap. 100. lvo part. 6. cap. 251. i Anselmus lib. 7. cap. 101. Polyb. 4. tit. 4. k al. sui canones. l al. digna.

